

مطالعه خرده فرهنگ هم‌باشی در کلان‌شهر تهران (شرایط، زمینه‌ها و پیامدها)

مقدمه: در طی سالهای اخیر هنجارها و ارزشهای حاکم بر زندگی خانوادگی در سراسر جهان تغییر یافته است، جامعه ما نیز در این زمینه تحولات گسترده‌ای را تجربه کرده است از جمله آنها می‌توان به شکل‌گیری خرده فرهنگ هم‌باشی در کلان‌شهر تهران اشاره کرد. این شیوه تعامل بین دو جنس شاید در ممالک دیگر امری عادی باشد، اما در جامعه ما به‌عنوان یک شوک فرهنگی در نظر گرفته می‌شود. این مقاله در پی مطالعه خرده فرهنگ هم‌باشی و برخی آثار آن در شهر تهران است.

روش: این پژوهش با روش تحقیق کیفی و مصاحبه‌های عمیق در بین نمونه‌ای متشکل از ۲۰ نفر از افرادی که تجربه زیسته هم‌باشی در شهر تهران را دارند به انجام رسیده است.

یافته‌ها: مقوله‌ها و زیرمقوله‌های استخراج شده نشان داد که فردگرایی، بازاندیشی، تفاوت نسلی، فاصله بین بلوغ جنسی و بلوغ اقتصادی، هزینه-سود به‌عنوان شرایط علی، مهاجرت شغلی-تحصیلی، سبک زندگی، تقدس‌زدایی از ازدواج به‌عنوان شرایط زمینه‌ای، آشنایی با زندگی هم‌باشی افراد دیگر و تجربه دوستی با جنس مخالف به‌عنوان شرایط مداخله‌گر و بازتعریف نقشهای جنسیتی و اعتقاد به برابری در بین زوجهای هم‌باش به‌عنوان راهبردها (استراتژی) مشخص شده است. پیامدهای زندگی هم‌باشی بر اساس نتایج این پژوهش به دو دسته فردی و اجتماعی قابل تقسیم است. داغ‌ننگ، آسیب‌پذیری دختران، بی‌ثباتی در زندگی هم‌باشها به‌عنوان پیامدهای فردی، کاهش تعاملات اجتماعی، کاهش کارکرد خانواده به‌عنوان پیامدهای اجتماعی در نظر گرفته شده است.

بحث: گرایش به سمت خرده فرهنگ هم‌باشی به‌موازات حرکت جامعه به‌سوی مدرنیته و گسترش ارتباطات و تحولات فرهنگی ناشی از آن بوده است و در افراد هم‌باش، دل‌بستگی و تعهدی که باید نسبت به ارزشهای پذیرفته شده در جامعه باشد کم‌رنگ شده است؛ بنابراین می‌توان گفت، رشد فردگرایی و عقلانیت در بین افراد جامعه، بازتولید نشدن ارزشهای نسل قبل در بین نسل جدید، بازاندیشگی در بین نسل جوان و... در کاهش اهمیت ازدواج و علاقه‌مندی به شیوه‌های جدید ارتباط بین زن و مرد تأثیرگذار است.

۱. پوران امیدوار
دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی،
دانشگاه پیام نور، علوم اجتماعی،
تهران، ایران (نویسنده مسئول)
<omidvar_p@yahoo.com>

۲. پروانه دانش
دکتر جامعه‌شناس، دانشگاه پیام نور،
علوم اجتماعی، تهران، ایران

۳. فاطمه جواهری
دکتر جامعه‌شناس، دانشگاه خوارزمی،
علوم اجتماعی، تهران، ایران

۴. محمدجواد زاهدی مازندرانی
دکتر جامعه‌شناس، دانشگاه پیام نور،
علوم اجتماعی، تهران، ایران

واژه‌های کلیدی:

ازدواج، خرده فرهنگ، سبک زندگی،

فردگرایی، هم‌باشی

تاریخ دریافت: ۹۷/۳/۱۵

تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۰/۲۱

Studying the Cohabitation Subculture in the Metropolis of Tehran (Conditions, Backgrounds, and Consequences)

▶ 1- Pouran Omidvar

Ph.D. student in Sociology, Payame Noor University, Faculty of Social Sciences, Tehran, Iran, (corresponding author)
<Omidvar_p@yahoo.com>

▶ 2- Parvaneh Danesh

Ph.D. in Sociology, Payame Noor University, Faculty of Social Sciences, Tehran, Iran

▶ 3- Fatemeh Javaheri

Ph.D. in Sociology, Kharazmi University, Faculty of Social Sciences, Tehran, Iran

▶ 4- Mohammad Javad Zahedi Mazandarani

Ph.D. in Sociology, Payame Noor University, Faculty of Social Sciences, Tehran, Iran

Keywords:

Cohabitation, Marriage, Family changes, Individualism, Life style, Subcultures

Received: 5 Jun. 2018

Accepted: 11 Jan. 2019

Expanded Abstract

Introduction: In recent years, new methods of relationship between both sexes have emerged which have no family framework. Today, some girls and boys are living together although they have not got married legally and formally; based on a mutual agreement for an unspecified time.

Some scholars express that Iran's society has faced with increasing waves of changes in values and norms by expanding new communicational facilities. The process of value changes including the increase in the divorce rate, increasing the percentage of female-headed households, prevalence pair selecting pattern by himself/herself, and differences between generations have created remarkable changes in marriage desirability. A subculture is a life style by a group within a larger culture which accepts a lot of life styles in that larger culture, but it is different from the larger culture in many aspects and faces against the public culture. This study tries to answer these questions: first, what are the backgrounds and consequences of expanding cohabitation subculture in the metropolis of Tehran? second, how can the cohabitation subculture provide a field for decreasing the marriage importance and family formation? The researchers will work on coding the payments. Albert Cohen, Giddens, Peter Blow, Bowman, Weber, Simmel, and Inglehart's idea has been used to construct the conceptual framework for this research.

Method: Qualitative methodology has been used as the prevailing method in this study and the grounded theory method was applied for data analysis. The grounded theory is a method of quality analysis, and it includes some distinctive features, such as theoretical sampling, the use of continuous comparisons, and coding procedures that explain complex phenomena. Besides, due to the sensitivity of the subject and the fact that the couples were not easily accessible, and they were not from a specific community, available sampling was used to find the target respondents for the interview. After finding the respondents and conducting 20 interviews, the researchers achieved theoretical saturation.

Findings: According to the research findings, it can be said that some casual conditions which have resulted in the formation of cohabitation subculture in society are the distance between sexual maturity and economic maturity, individualism, generation difference, rethinking, and considering cost-benefit. Marriage and family formation was a priority for the past generation after reaching the maturity age, but for a new generation, the priority is with getting higher university degrees and finding a suitable job after graduation. On the other hand, marriage and family formation following the traditional customs have high costs. Therefore, there will be a distance between the sexual maturity and the economic one. Non-responsibility can also be regarded as another reason for leading cohabitators towards this kind of life. The interviewees believe that no responsibility has been imposed on them in life, and they feel their life conditions are more comfortable than the traditional marriage. They prefer to have a relaxed life without any responsibilities forcing them to have commitment to others. These behaviors show individualism is likely to be on the rise in persons. The interviewees also said that if they encounter problems, first of all they refer to their friends and ask for help, and their social relationships are limited to travelling with friends. Most cohabitators hide this way of living from their families; instead they prefer to take this matter up with their friends. These factors show big changes between two generations' values.

Cohabitators break the social norms and create new values by their deconstruction. The role of a man and woman in life and their duties after the life formation is clear

for both of them in traditional marriage and life, but cohabitators have changed the duties which are entrusted to each pair and have no obligation in doing so. Further, the cohabitators tend to maximize their own benefits, a temporary relationship which meets their needs and have the most benefits and can exit the relationship with the lowest cost.

The background conditions on forming cohabitation subculture are educational and job migration, changing the life style and devotion of marriage. Most students who come to Tehran for continuing education do not like to return to their cities because of the opportunities for finding a suitable job in Tehran. Living in a big city where people pay no attention or even ignore the issues of others' provides a basis for breaking the norms.

Although marriage is a holy Covenant in our society and culture, and our religious orders have emphasized on the importance of marriage and family formation, the analysis of interviewees' remarks show that traditional marriage has been less important.

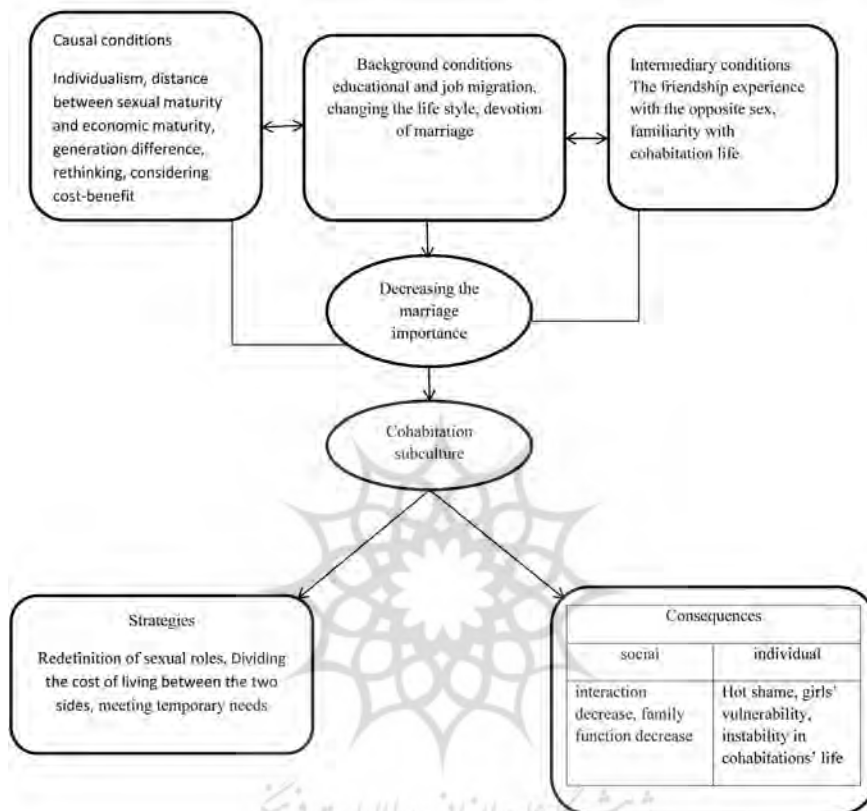
The friendship experience with the opposite sex and familiarity with cohabitation life is as an intermediary condition in the emerging life in the form of cohabitation. Cohabitators experience a friendship before living together. These types of friendship and conflicts among them in love processes have provided the conditions for living together.

Redefinition of sexual roles and meeting temporary needs are the strategies which cohabitators use. Each cohabitor does not enter this kind of life as the definition of their roles in society which are expected from them; for example, the female cohabitators have an economic independence and they do not pay attention to home works and the male cohabitators do not take the responsibility for life costs and have the same role in the home works as the female ones. Both of them have a consideration to a deep cognition to his/her own pair. The consequences of forming cohabitation subculture have been divided into two individual and social groups.

Participants characteristics in the study

Row	Gender	Age	education
1	Man	36	High school Diploma
2	Man	37	Bachelor's Degree
3	Female	27	Bachelor's student
4	Female	28	Bachelor's student
5	Man	32	Master's student
6	Man	27	Bachelor's Degree
7	Man	36	High school Diploma
8	Female	28	Bachelor's Degree
9	Man	29	Master's Degree
10	Female	26	Bachelor's Degree
11	Female	25	Bachelor's Degree
12	Man	29	Bachelor's Degree
13	Female	27	Associate's Degree
14	Female	25	Master's student
15	Female	30	Bachelor's Degree
16	Female	31	Master's Degree
17	Female	33	Bachelor's Degree
18	Man	35	Bachelor's Degree
19	Female	36	Master's Degree
20	Man	37	Bachelor's student

Figure .1 Paradigmatic Pattern of Cohabitation Subculture

Discussion : Aside from the casual and intermediary conditions which were considered, some conditions are governing on our in-transition society which can provide a background for decreasing marriage importance and family formation according to interviewees' remarks. The high unemployment levels of unemployment, raising the marriage age, increasing number of the single-occupied housing, girls' financial independence and, etc. can be referred to as other important conditions. Nevertheless, the family function still has its own importance and value among the society members as a lot of single girls and boys believe that the most important

matter in their lives is family formation and marriage.

Ethical Considerations

Funding

We have not sponsor for this article.

Authors' contributions

This article was written with Cooperation all authors (Pouvan Omidvar & D.r Parvaneh Danesh & D.r Fatemeh Javaheri & D.r Mohammad Javad Zahedi Mazandarani).

Conflicts of interest

The results of this article are not in conflict with the previous articles.

Acknowledgments

This article is certified by the university and Extracted from the thesis.

مقدمه

به‌رغم آنکه در ایران هنوز هم تشکیل خانواده الگوی رسمی، جاافتاده و پسندیده تعامل جنسی زن و مرد است، اما طی سالهای اخیر گونه‌های جدیدی از رابطه بین دو جنس پدیدار شده که فاقد چارچوب خانوادگی است. امروز تعدادی از دختران و پسران بدون آنکه به‌طور رسمی و قانونی ازدواج کرده باشند، بر اساس یک توافق طرفینی، برای مدتی غیر معین و نامشخص با یکدیگر زیر یک سقف زندگی می‌کنند. در موج سوم پیمایش ارزشها و نگرشهای ایرانیان (۱۳۹۵) ۹۸ درصد از مشارکت‌کنندگان در تحقیق اظهار داشتند که مخالف هم‌خانگی قبل از ازدواج هستند. رواج چنین نگرش منفی‌ای باعث مخفی کردن واقعیت از سوی عاملین این سبک زندگی و بی‌عنایتی پژوهشگران و مدیران اجرایی جامعه به این موضوع است. ممکن است شکل‌های جدید مناسبات بین دو جنس مانند آنچه به آن هم‌خانگی، هم‌باشی و ازدواج سفید اطلاق می‌شود؛ با پاره‌ای ارزشهای فرهنگی رایج ناهم‌خوان باشد اما به این دلیل نمی‌توان وجود آنها را نادیده گرفت. این رسالت جامعه‌شناسی است که به مطالعه الگوهای جدید روابط اجتماعی بپردازد، زمینه‌های شکل‌گیری و ابعاد و وجوه مختلف آن را شناسایی کند و درنهایت به موضع‌گیری مناسب در برابر آن یاری رساند.

اندیشمندان متعددی کوشیده‌اند تغییرات حوزه خانواده و رابطه بین زن و مرد را ریشه‌یابی کنند. آنها اغلب به این امر اشاره دارند که با گسترش امکانات جدید ارتباطی، جامعه ایران به تدریج با امواج فزاینده‌ای از تغییرات ارزشی و هنجاری مواجه شده است. فرایند تغییرات ارزشی شامل افزایش طلاق، افزایش درصد زنان سرپرست خانوار، رواج الگوی انتخاب همسر توسط خود افراد و تفاوت میان نسلی تحولات فراوانی را در مطلوبیت ازدواج ایجاد کرده است (عباسی و ایمان، ۲۰۰۸؛ علی احمدی، ۲۰۰۹؛ آزاد ارمکی، ۲۰۱۳). هم‌باشی الگویی است که ریشه در فرهنگ ایرانی اسلامی جامعه ندارد اما متأثر از تحولات اقتصادی و اجتماعی جهان امروز با به عرصه وجود

گذاشته است. مرتضی طلائی رئیس وقت کمیسیون فرهنگی اجتماعی شورای تهران از شکل‌گیری خانه‌هایی در شمال شهر تهران از سال ۱۳۹۱ خبر داد که در آنها دختران و پسران بدون ازدواج رسمی با یکدیگر زندگی می‌کنند و شاید بتوان گفت احتمال دارد که این سبک زندگی از قبل وجود داشته، اما کسی از آن اطلاعی نداشته است. در اواسط سال ۱۳۹۳ این پدیده در رسانه‌ها سروصدای زیادی به پا کرد (به نقل از فرامرزی و همکاران، ۲۰۱۸).

غیر از عوامل نگرشی که در بالا به آن اشاره شد، در سطح انضمامی نیز شرایطی وجود دارد که امکان واقعی ازدواج را محدود می‌سازد طبق آخرین بررسیها در سرشماری سال ۱۳۹۰ در تهران میانگین سن ازدواج مردان ۳۱ سال و زنان ۲۷ سال است. ۱۱ میلیون و ۲۴۰ هزار نفر در سنین بالا هستند که هنوز ازدواج نکرده‌اند؛ از این بین ۵ میلیون و ۵۷۰ هزار نفر مرد و ۵ میلیون و ۶۷۰ هزار نفر زن هستند. افرادی که در شرایط مجرد قطعی (۵۰ سالگی) هستند یک میلیون و ۳۰۰ هزار نفر هستند که شامل ۳۲۰ هزار مرد و ۹۸۰ هزار زن می‌شود؛ نسبت زنان هرگز ازدواج‌نکرده سه برابر مردان است. (سازمان ثبت‌احوال کشور، ۲۰۱۶). در اوایل دهه ۶۳، ۷۰ درصد از ازدواجها به طلاق می‌انجامید. این رقم در اواسط دهه ۸۰ از مرز ۱۰ درصد عبور کرد و نهایتاً در آخرین آمار سالانه در سال ۹۳ به ۲۲/۶ رسید؛ به طوری که می‌توان گفت از هر ۴/۵ تا ۵ ازدواج یک طلاق ثبت می‌شود که این موضوع در کلان‌شهرها به مراتب متفاوت است؛ آخرین آمار نشان می‌دهد ۱۶۳۷۶۵ هزار طلاق در سال ۱۳۹۴ ثبت شده است که نسبت به سرشماری ۱۳۹۵ در حال افزایش است (درگاه ملی آمار، ۲۰۱۶). طبق سرشماری سال ۱۳۹۵ نیز تعداد ۳۴/۴ درصد از افراد جامعه در سن ازدواج هستند که هرگز ازدواج نکردند، تعداد ۶۱۶۰۴۲ ازدواج در مقابل ۱۶۸۷۷۴ طلاق صورت گرفته است و نرخ بیکاری جوانان ۲۹-۱۵ ساله ۲۵/۹ درصد است (درگاه ملی آمار، ۲۰۱۹). اگرچه آمار دقیقی از تعداد خانه‌های مجردی دختران و پسران در تهران در دست نیست، اما طبق اظهار نظر وزارت ورزش و جوانان ایران در سال ۱۳۹۱، در شهرهای بزرگ بین ۲۵ تا ۳۰ درصد جوانان به‌طور مجرد زندگی می‌کنند. مسئله دیگر کاهش شکل سنتی ازدواج است. امروزه فاصله بین بلوغ

جنسی و بلوغ اقتصادی در ایران به بیش از ده سال رسیده که دلیل این ادعا تعداد جوانان رسیده به سن ازدواج است که هنوز ازدواج نکرده‌اند. به گزارش مرکز آمار ایران تعداد این جوانان به ۱۲ میلیون نفر می‌رسد (آزاد ارمکی، ۲۰۱۳).

این تغییرات در نهاد خانواده در جامعه در شکل‌گیری خرده‌فرهنگ بی‌تأثیر نیست. خرده‌فرهنگ شیوه زندگی یک گروه درون یک فرهنگ بزرگ‌تر است که بسیاری از شیوه‌های زندگی فرهنگ بزرگ‌تر را می‌پذیرد، اما از بسیاری جهات با فرهنگ بزرگ‌تر متمایز است و در مقابل فرهنگ عمومی قرار می‌گیرد (کوئن، ۲۰۱۲). افراد وابسته به خرده‌فرهنگ هم‌باشی ارزشهای پذیرفته شده برای ازدواج و تشکیل خانواده که مورد پذیرش فرهنگ عمومی و مبتنی بر عمل کردن بر اساس عرف و آداب و رسوم جامعه است را نمی‌پذیرند و هنجارهایی را مبنای رفتار خود قرار می‌دهند که نقطه مقابل هنجارهای اجتماعی پذیرفته شده در جامعه است. هم‌باشها در زمینه امور مادی و نوع مصرف کردن، باورها و شیوه رفتاری، انتظارات آنها از باهم‌بودن، نادیده گرفتن عرف جامعه چشم‌اندازهایی ویژه و متفاوت از فرهنگ عمومی جامعه دارند. آنها یک‌رشته رفتارهای از نظر اجتماعی مقبولی برای خود دارند که تاندازه‌ای آنها را از گروه‌های دیگر متمایز می‌سازد. این پژوهش در پی پاسخگویی به این پرسش است که زمینه‌ها و پیامدهای گسترش خرده‌فرهنگ هم‌باشی در کلان‌شهر تهران چیست؟ و چگونه خرده‌فرهنگ هم‌باشی زمینه را برای کاهش اهمیت ازدواج و تشکیل خانواده فراهم می‌کند؟

پیشینه تجربی

در میان تحقیقات داخلی، گل محمدی (۲۰۰۶) پژوهشی با عنوان «تأثیر زندگی مشترک پیش از ازدواج بر فروپاشی ازدواج» انجام داده است. نتایج پژوهش وی نشان داد که خطر بروز طلاق در میان آن دسته از زوجیهایی که پیش از ازدواجشان زندگی مشترک را

تجربه کرده‌اند، به مراتب بیش از کسانی است که فاقد چنین پیشینه‌ای بوده‌اند. آزاد ارمکی و همکاران (۲۰۱۲) در مطالعه‌ای با عنوان «سنخ‌شناسی الگوهای روابط جنسی پیش از ازدواج در ایران» نشان دادند که روابط هم‌خانگی یکی از شش الگوی روابط جنسی پیش از ازدواج در ایران است. آزاد ارمکی و همکاران (۲۰۱۳) در پژوهش دیگری با عنوان «هم‌خانگی؛ پیدایش شکل‌های جدید خانواده در تهران» هم‌خانگی را محصول فرایند تجدد ایرانی و گسترش جهانی شدن و ورود آن به ایران دانسته‌اند. نتایج پژوهش دیگری که توسط یعقوبی و همکاران (۲۰۱۶) با عنوان بررسی گرایش به روابط نامتعارف جنسی نوین در بین دانشجویان انجام شد نشان داد که بین آشنایی و نگرش و تمایل به ازدواج سفید یا هم‌بالینی در بین دانشجویان رابطه وجود دارد و ۷/۵ درصد دانشجویان تجربه عینی ازدواج سفید یا هم‌بالینی را داشته‌اند. گلچین و صفری (۲۰۱۸) در مطالعه‌ای با نام «کلان‌شهر تهران و ظهور نشانه‌های الگوهای تازه‌ای از روابط زن و مرد»، دید منفی به ازدواج مرسوم و باورهای فمینیستی و پایبند نبودن به باورهای مذهبی را از دلایل گسترش هم‌باشی ذکر کرده‌اند.

مطالعه کولو و بویل^۱ (۲۰۱۰) با عنوان «هم‌باشی قبل از ازدواج و طلاق (حمایت از تئوری ازدواج آزمایشی)» نشان داد که خطرات ناشی از تجزیه (جدایی) زناشویی (ازدواج) برای آنهایی که دوره هم‌باشی قبل از ازدواج داشته‌اند به‌طور چشمگیری کمتر از کسانی است که ازدواج مستقیم داشته‌اند. شولزلی و هیروشی^۲ (۲۰۱۲) پژوهشی با عنوان «ازدواج، هم‌باشی، نشاط (یک تحلیل درون ملی از ۲۷ کشور)» با روش پیمایش انجام داده و نشان دادند که چگونه متغیرهای باورهای جنسیتی اجتماعی و زمینه‌های مذهبی بر ازدواج، هم‌باشی و نشاط در سراسر کشورها تأثیر می‌گذارد. تاواریس و آوس^۳ (۲۰۱۳) پژوهشی با عنوان «پیشانیهای روانی قطع روابط هم‌خانگی» با روش تحلیل ثانویه انجام داد و تأثیر کوتاه‌مدت

1. Kulu and Boyle
2. Schultz lee and Hiroshi
3. Tavares and Aassve

انحلال پیوندهای ازدواجی و هم‌خانگی بر بهداشت روانی افراد را بررسی کرد. روسکویچ^۱ (۲۰۱۴) در پژوهشی با عنوان هم‌باشی قبل از ازدواج نشان داد که پدیده جدیدی به نام خصوصی‌سازی جنسی که قضاوت را در مورد زندگی جنسی دیگران محدود می‌کند باعث شکل‌گیری پدیده هم‌باشی قبل از ازدواج در سطح گسترده شده است. مطالعه بنجامین کوزو^۲ (۲۰۱۴) با عنوان روند نتایج هم‌باشی: تغییرات ترکیبی و تعهد در بین جوانان ازدواج نکرده نشان داد که با توجه به اینکه بیشتر مردم در آمریکا در مقطعی از زندگی خود هم‌باشی خارج از چهارچوب ازدواج داشته‌اند در دهه‌های اخیر هم‌باشی به پدیده‌ای کاملاً رایج در آمریکا تبدیل شده است. آندرسن^۳ (۲۰۱۶) مطالعه‌ای با عنوان حکومت از طریق عشق هم‌باشی هم‌جنس‌گرایان در سوئد انجام داد و نشان داد که چگونه حمایت از روابط هم‌جنس‌خواهانه، به‌شدت بر خواسته‌های افراد هم‌جنس‌خواه اعتبار می‌بخشد.

مروری بر آثار یادشده در بالا نشان می‌دهد در کشورهای خارجی که زندگی خارج از چارچوب ازدواج امری عادی تلقی می‌شود، بیشتر به تأثیر این شیوه زندگی بر طلاق و ازدواج و توجه شده است و بیشتر پژوهشها با روش پیمایش و تحلیل ثانویه و با جامعه آماری متنوع انجام شده است که این مهم قابلیت تعمیم پژوهشها را بالا می‌برد؛ اما در تحقیقات داخلی به دلیل غیرمجاز بودن این شکل زندگی و نوپدید بودن آن، دغدغه پژوهشگران بیشتر این است که چه شرایطی باعث شده این شکل زندگی در جامعه ما مورد استقبال قرار گیرد؛ و روش تحقیق داخلی بیشتر کیفی و زمینه‌ای است. این پژوهش در پی مطالعه پیامدها و زمینه‌های شکل‌گیری خرده‌فرهنگ هم‌باشی در کلان‌شهر تهران است.

1. Ruszkiewicz
2. Benjamin Guzzo
3. Andersson

چارچوب مفهومی

آلبرت کوهن معتقد است ساخت نظام اجتماعی و فرهنگ و سازمان اجتماعی آن برای افرادی که هر یک موقعیتهای خاصی را در نظام اجتماعی اشغال کرده‌اند مسائلی از نظر هم‌سازی با شرایط اجتماعی به وجود می‌آورد و آنها را به‌طور مؤثر یا غیر مؤثر به وسایلی مجهز می‌کند تا مشکلات هم‌سازی با محیط را حل کنند. هنگامی که برای برخی از این افراد وسایل «هم‌سازی» با محیط بر اساس معیارهای پذیرفته شده اجتماعی کافی نباشد، این افراد به نفی جنبه‌هایی از فرهنگ جامعه که مشکلات هم‌سازی با محیط را برای آنان فراهم کرده‌اند پرداخته و خرده‌فرهنگهایی که زندگی را برایشان آسان‌تر می‌سازد، جایگزین این جنبه‌های نفی شده فرهنگ جامعه می‌کنند (کوهن، ۱۹۸۲). هم‌باشی یک‌رشته رفتارهای از نظر اجتماعی مقبول برای خود دارند که تا اندازه‌ای آنها را از گروه‌های دیگر متمایز می‌سازد، آنها افرادی هستند که برای هم‌نوایی با جامعه، وسایل هم‌سازی با محیط بر اساس معیارهای پذیرفته شده اجتماعی را نمی‌پذیرند و راه‌حلهای دیگری را تجربه می‌کنند. این تجربه متفاوت که در تضاد با ارزشها و هنجارهای پذیرفته شده در فرهنگ عمومی است باعث شکل‌گیری خرده‌فرهنگ هم‌باشی و متمایز شدن افراد هم‌باش از سایر افرادی است که در عمل با هنجارها و اهداف جامعه هم‌نوایی دارند. داشتن سبک زندگی متفاوت یکی از عوامل تمایز بین هم‌باشها با افراد دیگر است. در دوره مدرن به دلیل تنوع و انتخاب سبکهای گوناگون زندگی و همچنین، شک فراگیر همراه با بازگشت پرسشهای وجودی افراد را در چنان وضعیت نامشخصی قرار می‌دهد که ناچار سبکی را اتخاذ کنند تا از معضل تصمیم‌گیری در هر موقعیت خاص رهایی یابند اما این کار بر تغییر هویت شخص و بازتعریف آن تأثیر به‌سزایی می‌گذارد (گیدنز، ۲۰۱۰).

انتخاب سبک زندگی متفاوت از آنچه مقبول جامعه است با رشد و گسترش فردگرایی و

1. Giddens

عقلانیت در جامعه مرتبط است. رشد فردگرایی در جوامع جدید به شدت ساختار خانواده را تحت تأثیر خود قرار داده است. از نظر پیتر بلاو فردگرایی مسئول بخش عمده‌ای از معضلات زندگی ما است. این فرهنگ فردگرا به تضعیف اقتدار نهادهای کلیدی مان، از خانواده تا دولت، کمک کرده است. باعث جدایی افراد از همان اجتماعاتی (خانواده‌ها، همسایگان، کلیسا یا همکاران) شده که آنها را پرورش داده‌اند (سیدمن^۱، ۲۰۱۴). رشد فردگرایی خودخواهانه افراد را به انتخاب سبکی از زندگی که بیشترین مزایا را برای فرد دارد می‌کشد و از طرفی در نظر گرفتن سود و زیان و هزینه‌ای که فرد با وارد شدن به زندگی هم‌باشی می‌پردازد و در عوض پاداش و رضایتی که از این زندگی سیال به دست می‌آورد، به انتخاب این سبک از زندگی عقلانیت می‌بخشد. ویر عقلانیت عملی را هر نوع شیوه زندگی می‌داند که دیدگاه و قضاوتش درباره فعالیت دنیوی بر اساس منافع مصلحت‌گرایانه و خودمدارانه محض باشد. انسانهایی که پیرو عقلانیت عملی‌اند واقعیت‌های موجود را می‌پذیرند و صرفاً مصلحت‌آمیزترین راه برخورد با مشکلات پیش‌روی را مدنظر قرار می‌دهند (ریتزر^۲، ۲۰۱۵). هم‌باشی نیز در انتخاب سبک زندگی خود به دنبال بیشینه کردن سود خود هستند و با توجه به هدف خود، با در نظر گرفتن هزینه‌ای که صرف می‌کنند و سودی که از صرف این هزینه به دست می‌آورند دست به کنش می‌زنند.

به نظر می‌رسد بازاندیشی که حاصل تغییر در الگوهای متفاوت زندگی است هم‌باشی را از سایر افراد جامعه متمایز ساخته است. گیدنز پنداره بازاندیشی را به روابط جنسی، جنسیت و ارتباط‌های صمیمانه پیوند می‌زند. با رواج نوگرایی و کم‌رنگ شدن سنت، زندگی جنسی بشر طرحی می‌شود که باید در مقابله با پس‌زمینه فرصت‌ها و مخاطرات جدید مدیریت شده و تعریف شود. روابط جنسی پلاستیک‌وار، رابطه‌ای بی مرکز است که فارغ از نیاز به تولیدمثل صورت می‌گیرد و فارغ از حکومت نرینگگی و چیزی فراتر از اهمیت نامتعادل تجربه جنسی

---

1. Seidman
2. Ritzer

مردانه است. از این‌رو رابطه جنسی، باز و بی‌پایان است و بر اساس نقشهای از پیش تعیین شده صورت نمی‌گیرد، بلکه از طریق ارتباطهای بازاندیشانه شکل یافته انجام می‌پذیرد (گیدنز، ۱۹۹۲، به نقل از ریتزر و همکاران، ۲۰۱۲).

پس ما با نسلی مواجه هستیم که ارزشها و باورهای موردپذیرش جامعه را درونی و بازتولید نمی‌کنند. خرده‌فرهنگ هم‌باشی را می‌توان به‌عنوان تضاد ارزشی نسلیها در نظر گرفت. همان‌طور که اینگلهارت می‌گوید افراد در طول سالهای تکوین، لزوماً تمام ارزشهای مطلوب جوامع خود را فراموش نمی‌گیرند، بلکه به‌احتمال زیاد آن ارزشهایی را می‌پذیرند که با تجربه مستقیمشان در سالهای تکوین سازگار است. آنها از ارزشهایی که با تجربه مستقیمشان سازگار نیستند، فاصله می‌گیرند. این امر وقوع تغییر ارزشی بین نسلی را ممکن می‌سازد. اگر نسل جوان در شرایط بسیار متفاوتی از نسلهای قبل اجتماعی شود، ارزشهای کل جامعه به تدریج با جایگزینی بین نسلی تغییر خواهد یافت (اینگلهارت، ۲۰۱۱).

بیگانگی و بی‌توجهی مدنی در کلان‌شهرها می‌تواند در شکل‌گیری خرده‌فرهنگ هم‌باشی تأثیرگذار باشد. از نظر زیمل در شهر کوچک آدمی هر کس را ملاقات می‌کند می‌شناسد و با او رابطه دارد. اگر قرار باشد در کلان‌شهر نیز که برخوردهای خارجی مستمر بی‌شمارند چنین اتفاقی بیفتد، آدمی کاملاً به حالت روانی تصورناپذیری می‌رسد گاهی به سبب حق عدم اعتمادی که آدمی در برابر خاصیت زودگذر زندگی کلان‌شهری دارد لازم می‌آید که احتیاط کنیم. در نتیجه چنین احتیاطی است که اغلب کسانی را که سالیان درازی است همسایه ما بوده‌اند به چشم نمی‌شناسیم و همین احتیاط است که ما را در نظر مردمان شهر کوچک، سرد و بی‌رحم جلوه‌گر می‌سازد. از نظر زیمل جنبه درونی این احتیاط برونی نوعی بیگانگی است (زیمل، ۱۹۹۴)؛ بنابراین امکان شکل‌گیری خرده‌فرهنگ هم‌باشی در کلان‌شهرها بیشتر از

1. nglehart
2. simmel

شهرهای کوچک است؛ اما باین وجود همیشه افرادی که برخلاف هنجارها و ارزشهای جامعه عمل کند نگران بی اعتبار شدن و از دست دادن امتیازاتی هستند که افراد هم‌نوا در یک جامعه از آن برخوردار هستند. از نظر گافمن داغ احتمال بی‌اعتباری، هنگامی است که دیگران از هویت ننگ آلود خبری ندارند و این احتمال وجود دارد که به این مسئله پی ببرند. در این مورد کنشگر می‌کوشد که آن را پنهان کند و کنشهای خود را به گونه‌ای سامان دهد که این مسئله همچنان پنهان بماند. گافمن باور دارد که همه ما از نوعی داغ رنج می‌بریم و می‌کوشیم که آن را در کنشهایمان پنهان کنیم (ریترز، ۲۰۰۸).

روش

برای انجام این تحقیق، روش‌شناسی کیفی به‌عنوان روش غالب و روش نظریه زمینه‌ای برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شده است. نظریه زمینه‌ای یک شیوه عمل تحلیل کیفی است که برخی از خصوصیات متمایز آن عبارت‌اند از: نمونه‌گیری نظری، استفاده از مقایسه‌های مداوم و رویه‌های کدگذاری که توضیح پدیده‌های پیچیده را به عهده دارد. همچنین رویه‌های تحلیلی و حساسیت نظریه زمینه‌ای سه عنصر اصلی دارند که عبارت‌اند از مفاهیم، مقوله‌ها و قضایا. ایجاد هر یک از این عناصر مستلزم تحلیل داده‌ها است که محور اصلی روش نظریه زمینه‌ای به شمار می‌رود. این سه عنصر در جریان تحلیل کدگذاری پدیدار شده و به یکدیگر متصل می‌شوند. اگر این روش به‌عنوان یک کل در نظر گرفته شود گردآوری و تحلیل داده‌ها پوششهایی هستند که به‌شدت به یکدیگر وابسته‌اند و می‌باید به‌طور متناوب صورت گیرند (کوربین و استروس، ۱۹۹۰). در روش زمینه‌ای تا زمان دستیابی به اشباع نظری، مشارکت‌کنندگان مورد سؤال قرار می‌گیرند. اشباع داده‌ها زمانی رخ می‌دهد که مقوله‌ها بسط یافته و در حین جمع‌آوری داده، البته تا زمانی که هیچ اطلاعات جدیدی به دست نیاید حاصل می‌گردد. با توجه به حساسیت

موضوع و اینکه هم‌باشها به راحتی قابل دسترس نبودند و اجتماع خاصی ندارند از نمونه‌گیری در دسترس برای یافتن افراد مورد نظر برای مصاحبه استفاده شده است. بعد از پیدا کردن افراد مورد نظر و مصاحبه با آنها در مصاحبه بیستم محقق به اشباع نظری دست یافته است و با پایان یافتن مصاحبه محقق به کار کدگذاری پرداخته است. در نظریه زمینه‌ای، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از سه نوع کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی استفاده می‌شود که طی آنها، مقوله‌ها و زیرمقوله‌ها و مقوله هسته انتخاب می‌شوند.

جدول (۱) مشخصات مشارکت‌کنندگان در پژوهش

ردیف	جنس	سن	تحصیلات	منطقه محل زندگی	محل سکونت خانواده
۱	مرد	۳۶	دیپلم	مهرشهر (۴)	تهران
۲	مرد	۳۷	لیسانس	پونک (۵)	تهران
۳	زن	۲۷	دانشجوی لیسانس	پونک (۵)	شهرستان
۴	زن	۲۸	دانشجوی لیسانس	جنت‌آباد (۵)	شهرستان
۵	مرد	۳۲	دانشجوی فوق‌لیسانس	شریعتی (۶)	شهرستان
۶	مرد	۲۷	لیسانس	صادقیه (۲)	تهران
۷	مرد	۳۶	دیپلم	جمهوری (۱۱)	تهران
۸	زن	۲۸	لیسانس	پونک (۵)	شهرستان
۹	مرد	۲۹	فوق‌لیسانس	امام خمینی (۱۰)	تهران
۱۰	زن	۲۶	لیسانس	بریانک (۱۰)	شهرستان
۱۱	زن	۲۵	لیسانس	پاسداران (۳)	تهران
۱۲	مرد	۲۹	لیسانس	پیروزی (۱۳)	شهرستان
۱۳	زن	۲۷	فوق‌دیپلم	ولیعصر (۶)	شهرستان
۱۴	زن	۲۵	دانشجوی فوق‌لیسانس	کمیل (۱۰)	شهرستان
۱۵	زن	۳۰	لیسانس	ونک (۳)	شهرستان

ردیف	جنس	سن	تحصیلات	منطقه محل زندگی	محل سکونت خانواده
۱۶	زن	۳۱	فوق لیسانس	میرداماد (۳)	شهرستان
۱۷	زن	۳۳	لیسانس	توحید (۲)	شهرستان
۱۸	مرد	۳۵	لیسانس	تجریش (۱)	شهرستان
۱۹	زن	۳۶	فوق لیسانس	ولنجک (۱)	تهران
۲۰	مرد	۳۷	دانشجوی لیسانس	نواب (۱۰)	شهرستان

در جدول شماره یک مشخصات مصاحبه‌شوندگان آمده است. مصاحبه‌شوندگان ۲۰ نفر هستند که ۱۱ نفر آنها زن و ۹ نفر از آنها مرد هستند.

یافته‌ها

شرایط علی

شرایط علی حوادث، وقایع و اتفاقی‌هایی هستند که به وقوع یا گسترش پدیده‌ای می‌انجامد. در واقع شرایط علی یا سبب‌ساز، معمولاً آن دسته از رویدادها و وقایع هستند که بر پدیده‌ها تأثیر می‌گذارند (استروس و کوربین، ۱۳۹۳).

فاصله بین بلوغ جنسی و بلوغ اقتصادی

برای نسل گذشته ازدواج و تشکیل خانواده در اولویت افراد بعد از رسیدن به سن بلوغ بوده است؛ اما برای نسل جدید داشتن تحصیلات دانشگاهی آن‌هم در مقاطع بالا و به دنبال آن یافتن شغل مناسب و به عبارتی کسب اعتبار اجتماعی چه برای دختران و چه برای پسران در اولویت‌های اولیه است. پس طبیعتاً برای رسیدن به این اهداف یعنی تحصیلات عالی و اعتبار شغلی و اجتماعی مناسب، ازدواج و تشکیل خانواده به تأخیر می‌افتد و از طرفی چون جامعه ما در شرایط حاضر با تعداد زیادی از فارغ‌التحصیلان بیکار مواجه است سن ازدواج بالا و بالاتر می‌رود، لازمه ازدواج

1. Corbin and Strauss

و تشکیل خانواده به شکل سنتی داشتن شغل مناسب و مهمتر از همه امنیت شغلی است که رسیدن به این امنیت شغلی به دلایل مختلف از جمله افزایش متقاضیان کار و کاهش ایجاد اشتغال و همچنین جمعیت زیاد جوانان با تحصیلات عالی که متقاضی شغل مناسب و متناسب با رشته تحصیلی خود هستند، محقق نمی‌شود. از طرف دیگر ازدواج و تشکیل خانواده با شیوه و رسم و رسوم سنتی هزینه‌های زیادی را می‌طلبد. پس با این شرایط بین بلوغ جنسی و بلوغ اقتصادی فاصله می‌افتد. تعدادی از مشارکت‌کنندگان نداشتن شرایط مناسب (اقتصادی) برای ازدواج سنتی را از دلایل گرایش به سمت زندگی به شکل هم‌باشی عنوان کرده‌اند.

پاسخگوی خانم ۲۵ ساله می‌گوید: «شاید این نوع زندگی برای آشنایی بیشتر مناسب‌تر است اما من آگه شرایط ازدواج برایم فراهم بود این نوع زندگی که مورد پذیرش اکثریت نیستو انتخاب نمی‌کردم. منم دوست دارم تشکیل خانواده بدهم ولی چطوری؟ با کدوم شرایط؟ تا چه سنی باید تنها بمونم؟ وقتی هیچ‌کس به فکر ما نیست خودمون راهشو یاد می‌گیریم آگه چه او‌نا بگن اشتباه است. وقتی راهی برای درست رفتن نیست پس همه اشتباه می‌ریم... البته من راه درستو انتخاب کردم...». پاسخگوی دیگری (آقا ۲۹ ساله) در این رابطه می‌گوید: «اگر الان بخوام برم خواستگاری میگن شغل چیه، خونه داری، ماشین چطور و... من که نمی‌تونم همهی اینا را اوکی کنم که بتونم ازدواج کنم... اصلاً شاید با این وضعیت جامعه نتونم این شرایط را فراهم کنم... تا کی باید صبر کرد... نیازهای جنسی باید به جوری تأمین شه...». پاسخگوی آقا ۳۷ ساله می‌گوید: «من توان مالی برای اداره کردن به زندگی سنتی را ندارم، آگه داشته باشم ازدواج می‌کنم ولی بر اساس شرایطم اینجوری دارم زندگی می‌کنم...»

فردگرایی

مسئولیت‌ناپذیری یکی از عواملی است که هم‌باشها را به سمت این نوع زندگی سوق داده است. مصاحبه‌شوندگان معتقدند در زندگی خود مسئولیتی به آنها تحمیل نمی‌شود و

شرایط زندگی خود را راحت‌تر از ازدواج به شکل سنتی می‌دانند. بی‌تفاوتی اعضای خانواده نسبت به یکدیگر و ایجاد فاصله عاطفی بین اعضای خانواده نیز در انتخاب زندگی به شکل هم‌باشی تأثیرگذار است حتی مسافرت رفتن اعضای خانواده نسبت به گذشته تفاوت زیادی دارد و افراد ترجیح می‌دهند با دوستان و همسالان خود وقت بگذرانند تا با خانواده خود؛ یعنی به‌نوعی افراد از خانواده‌های خود جدا می‌شوند. آنها ترجیح می‌دهند زندگی بدون دردسری داشته باشند و هیچ مسئولیتی که آنها را مجبور به تعهد نسبت به دیگران کند در آن زندگی نباشد. این رفتارها افزایش فردگرایی در افراد را نشان می‌دهد یعنی رسیدن به خواسته‌های شخصی و فردی خود بدون توجه به اینکه هنجارها و ارزشهای جمعی در جامعه چه مسیری را طی می‌کند.

پاسخگوی آقا ۳۷ ساله می‌گوید: «خواهر و برادرم هر کدام زندگی خودشانو دارن و درگیر خودشون... منم دارم زندگیمو می‌کنم، دیگه مث قبلنا نیس که افراد خانواده از همه چی هم خبر داشته باشن، من خودم جزئیات زندگیمو به افراد خانوادم نمی‌گم، اونا هم نمی‌پرسن، ... ما آفریده شدیم که از زندگی کردن لذت ببریم اونم به هر روشی که خودمون احساس کردیم... مگر غیر از اینه...»

پاسخگوی خانم ۲۷ ساله می‌گوید: «با یه قرارداد که تو اون منو با چند تا سکه معاوضه می‌کنن و با چند تا امضاء مجبورم می‌کنن که با هر شرایط بسازم بخوام وارد یه زندگی بشم بعدش اگر از شرایط زندگیت ناراضی بودی باید همه را ببخشی و جونت را آزاد کنی اونم با آبروریزی و هزار بار رفت‌وآمد به دادگاه ... این زندگی ما با عشق و علاقه شروع شده و وقتی این علاقه از بین بره تموم می‌شه بدون هیچ آبروریزی بین فامیل چون کسی از زندگی ما خبر نداره، من برای خودم زندگی می‌کنم و به خاطر علاقم به همخونم از خیلی چیزها می‌گذرم، تو این زندگی مجبور نیستی خیلی کارا را انجام بدی و هر جور ما خواستیم زندگیمون پیش میره...»

تفاوت نسلی

مشارکت‌کنندگان عنوان کرده‌اند که زمانی که با مشکل مواجه می‌شوند در اولین قدم از دوستانشان کمک می‌گیرند و ارتباطات اجتماعی آنها محدود به رفت‌وآمد با دوستانشان است بیشتر هم‌باشها این شکل زندگی کردن خود را از خانواده‌هایشان پنهان می‌کنند اما با دوستان خود در ارتباط هستند و زندگی خود را از همسالان خود پنهان نمی‌کنند و حتی اکثر مشارکت‌کنندگان از طریق دوستانشان با این شکل از زندگی آشنا شده‌اند. این عوامل نشان‌دهنده تغییرات کلان میان ارزشهای دو نسل است. نسل جوان تغییرات به‌وجود آمده در نهاد خانواده را می‌پذیرند و نسل گذشته انتظار دارند جوانان مطابق با ارزشهای نسل گذشته پیش روند. این تفاوت‌های ارزشی در پذیرفتن تغییرات جدید در بین دو نسل باعث ایجاد فاصله بین دو نسل می‌شود. پس می‌توان گفت ما با نسلی رویه رو هستیم که ارزشهای شکل‌گرفته و درونی شده در آنها متفاوت از نسل گذشته است، ارزشهایی که با زندگی کردن به شکل هم‌باشی همخوانی دارد.

پاسخگوی خانم ۲۶ ساله می‌گوید: «من هیچ‌وقت دوست ندارم خانوادم بفهمن دارم اینجوری زندگی می‌کنم... تقریباً همه دوستانم می‌دونن من همخونه پسر دارم... ولی خانواده فرق می‌کنه اونا نباید بفهمن... خیلی خانوادمو دوس دارم ولی طرز فکرامون با هم یکی نیست...»

پاسخگوی خانم ۲۸ ساله می‌گوید: «من نمی‌تونم با دوستم برم خونه خودمون (پدر و مادر) اونا اصلاً نمی‌دونند من با کسی همخونه‌ام اگه بفهمند منو نمی‌پذیرن چون با این نوع زندگی مشکل دارند دیگه نمی‌تونند تو فامیلو در و همسایه‌ها سر بلند کنند (با خنده) ما خیلی همدیگه را دوست داریم ولی چون هیچ تعهد و مسئولیتی بین ما نیست هر آن ممکنه رابطمون تموم بشه و همه چی به هم بخوره اینجاست که مطمئن نیستی به آینده یعنی آینده روشنی نداری...»

پاسخگوی خانم ۳۶ ساله: «وقتی مشکل پیش بیاد از دوستان کمک می‌گیرم، همخونم هم از دوستان کمک می‌گیره و سعی می‌کنیم زیاد به خانواده‌هامون نگیم، مثلاً من خودم چون خانوادم نمی‌دونن که با یه پسر همخونم خیلی از مشکلاتم را نمی‌تونم بهشون بگم چون همه چی لو میره... من بهشون گفتم با یه دختر همخونه هستم و وقتی که خانوادم بخوان بیان پیشم همخونم میره پیش دوستان تا خانوادم برن بعد برمیگرده... این مشکلات هم هست دیگه ولی باید زندگی کرد نمی‌تونم براشون توضیح بدم که چرا این کار را کردم چون منو درک نمی‌کنن...»

بازاندیشی

هم‌باشها برای ثبت رسمی ازدواج خود اقدام نمی‌کنند و رابطه جنسی خود را نامشروع نمی‌دانند. برخلاف ازدواج سنتی که اولین قدم برای رسمیت دادن به آن ثبت رسمی ازدواج است، هم‌باشها معتقدند با ثبت رسمی ازدواج، نوعی محدودیت برای خود ایجاد می‌کنند. هم‌باشها به نوعی عرف و سنت جامعه را می‌شکنند و با ساختارشکنی خود ارزشهای نو ایجاد می‌کنند. در زندگی و ازدواج سنتی نقش زن و شوهر و وظایفی که بعد از تشکیل زندگی برای هرکدام از زوجین تعریف شده است مشخص است؛ اما هم‌باشها وظایفی که در خانواده‌های سنتی به عهده هرکدام از زوجین است را تغییر داده‌اند و هیچ اجباری در انجام دادن آن ندارند؛ مثلاً برای شریک زن هیچ اجباری در انجام دادن کارهای خانه وجود ندارد و برای شریک مرد نیز تقبل تمام هزینه‌های زندگی در نظر گرفته نمی‌شود. وظایف زوجین در زندگی هم‌باشی به نوعی بازاندیشی شده است و این عامل یکی از دلایلی است که مصاحبه‌شوندگان در صحبت‌های خود از آن با رضایت صحبت می‌کنند. هم‌باشها هدفشان ساختن زندگی‌ای که تا همیشه دوام داشته باشد نیست بلکه به دنبال زندگی موقتی هستند که پاسخگوی نیازها و خلاءهای آنها باشد. با توجه به صحبت‌های مشارکت‌کنندگان، هم‌باشها

به دنبال زندگی‌ای هستند که هر زمان اراده کنند بتوانند بدون هیچ محدودیتی از آن خارج شوند. با توجه به نظریه عشق سیال باومن هدف هم‌باشها ساختن زندگی موقتی است که عدم قطعیت و سیال بودن از مشخصه‌های آن است.

پاسخگوی آقا ۳۲ ساله می‌گوید: «ازدواج سنتی مَث هندونه سر بسته است... و شکست در اون باعث آبروریزی میشه ولی تو زندگی ما جدایی آبروریزی نیست تا هستیم به هم محبت می‌کنیم و وقتی از هم خسته شدیم جدا می‌شیم... لزومی نداره دو نفر به اجبار چند تا کاغذ زندگیشونو خراب کنن ... رابطه ما نامشروع نیس... مهم اینه که دو نفر همدیگه رو دوست داشته باشن و از بودن با هم لذت ببرن ...»

پاسخگوی خانم ۲۸ ساله می‌گوید: «تو این دوره زموئه دیگه فرهنگ تغییر کرده، ما داریم با هم زندگی می‌کنیم، اگه به این نتیجه رسیدیم که می‌تونیم همو خوشبخت کنیم ازدواج می‌کنیم... اگر نه از هم جدا می‌شیم این روش خوبیه به نظر من، مثلاً بری با یکی زندگی کنی ازدواج سنتی را می‌گم بعد از این همه شلوغ کردن بری طلاق بگیری...»

پاسخگوی آقا ۲۷ ساله می‌گوید: «زیاد نباید زندگی را سخت گرفت عمرمون تموم میشه... کار ما نیست شناسایی راز گل سرخ، کار ما شاید این است که در افسون گل سرخ شناور باشیم... زندگی را باید زندگی کرد نه موشکافی... این همه طلاق و دردسرهاش آدم را محافظه‌کار می‌کنه...»

در نظر گرفتن هزینه-سود

زندگی به شکل هم‌باشی از چند جهت برای آنها به صرفه است رسم و رسومها و هزینه‌هایی که برای زندگی مشترک از نظر هم‌باشها مانع به حساب می‌آیند در زندگی به شکل هم‌باشی جایی ندارند، ازدواج سنتی در جامعه ما با هزینه‌های زیادی شروع می‌شود زوجهای هم‌باش برای شروع زندگی از کمترینها شروع می‌کنند آنها از یکدیگر توقع زیادی ندارند همان‌طور که اشاره شد هیچ‌کدام از طرفین موظف نیستند تمام مسئولیت زندگی را به

عهده بگیرد. جدایی هم‌باشها از هم آسیب کمتری به آنها می‌رساند اگرچه آنها در مصاحبه از آسیب احساسی که طرفین متحمل می‌شوند صحبت می‌کنند اما از آنجاکه ازدواج آنها درجایی ثبت نشده است پس از نظر قانونی برای هیچ‌یک از طرفین حقوقی در نظر گرفته نمی‌شود، یعنی برای جدایی هم‌باشها از یکدیگر موانع قانونی وجود ندارد. به دلیل محدود بودن تعامل و رفت‌وآمد هم‌باشها، چشم‌وهم‌چشمی کاهش پیدا می‌کند و این مهم هزینه‌های زندگی را پایین می‌آورد. هم‌باشها هزینه‌های زندگی‌شان را باهم تقسیم می‌کنند یعنی برای گذراندن بهتر زندگی‌شان هر دو نفر موظف‌اند هزینه کنند و این باعث می‌شود با تلاش هر دو نفر مشکلات مالی آنها کمتر شود و انتظاراتشان از هم کمتر شود. پس هم‌باشها به دنبال بیشینه کردن سود خود هستند، رابطه‌ای موقت که نیازهای آنها را موقتاً برطرف کند و بیشترین سود را ببرند و با کمترین هزینه بتوانند از آن خارج شوند.

پاسخگوی آقا ۳۶ ساله: «دلیل اینکه من این نوع زندگیو انتخاب کردم راحت بودن... هزینه‌های پایین... مسئولیت کمتر... تو ازدواج سنتی وقتی دو نفر می‌رن زیر یه سقف همه چی تغییر می‌کنه ولی اینجوری زندگی کردن عالیه شادی بیشتره... تو ازدواج سنتی باید مهریه بدی زمانی برای شناخت طرفت وجود نداری و کلی باید هزینه کنی... تو این زندگی اگه مشکلی پیش بیاد راحت از هم جدا می‌شی...»

پاسخگوی آقا ۳۷ ساله می‌گوید: «نسبت به ازدواج کردن این زندگی برای من هزینه کمتری داره، چون خانواده‌هامون درگیر نمیشن نمی‌خواد به کسی جواب پس بدی منظورم کمبودها و نداشته‌ها تو زندگیه، خانواده‌ها هستن که توقع مالی زیادی دارن و می‌خوان که ما با شرایط عالی ازدواج کنیم... الان ما خیلی چیزا را نداریم ولی باز می‌تونیم با هم باشیم...»

شرایط زمینه‌ای

زمینه عبارت است از مجموعه‌ای از ویژگیهای خاص مرتبط با پدیده‌ها که در آن کنش

جای دارد. زمینه در حقیقت نوعی مرتب کردن است، مرتب کردن خصوصیات کلی پدیده که به صورتهای مختلف و در راستای طیف بعدیشان جور می‌شوند تا الگوهایی را تشخیص دهند (استراوس و کوربین، ۲۰۱۲).

مهاجرت شغلی-تحصیلی

اکثر دانشجویانی که برای ادامه تحصیل به تهران می‌آیند به دلیل اینکه شانس یافتن شغل مناسب را در تهران بیشتر می‌بینند تمایلی به برگشتن به شهر خود را ندارند. زندگی کردن در شهر بزرگی که بی‌توجهی مدنی در آن زیاد باشد و افراد جامعه به زندگی دیگران بیگانه، توجهی نداشته باشند زمینه را برای هنجارشکنی فراهم می‌کند. هم دخترها و هم پسرهای هم‌باش بعد از فارغ‌التحصیلی شاغل شده‌اند و از نظر اقتصادی مستقل هستند. البته مشارکت‌کنندگان اذعان داشتند به دلیل عدم امنیت شغلی و مشغول بودن اکثر آنها در شغلهایی که موقت است بیشتر مواقع یکی از آنها بیکار می‌شود و تا پیدا کردن شغل مناسب دیگر هم‌خانه آنها هزینه‌های زندگی را متقبل می‌شود.

پاسخگوی خانم ۳۱ ساله می‌گوید: «دوره کارشناسی تو خوابگاه بودم بعد از این که ارشد قبول شدم دیگه بهم خوابگاه ندادن و چون بیکار بودم نمی‌تونستم جایی را اجاره کنم، دوستم که خونه داشت پیشنهاد داد هم‌خونه شیم منم قبول کردم، هم درس را ادامه می‌دم و هم از تنهایی در میام... بیکار بودم و با این هزینه سنگین نمی‌تونستم ادامه بدم... پیشنهادشو قبول کردم الان هم از خیلی جهات راضی‌ام ولی بعضی وقتها شرایطی پیش میاد که دچار مشکل می‌شیم...» پاسخگوی خانم ۳۰ ساله: «تو شهر بزرگی مَث تهران وقتی تنها باشی و تو سنی که نیازهای عاطفی داری، خود به خود کشیده می‌شی به سمتی که جامعه نمی‌پذیره، خانواده نمی‌پذیره، به خاطر مشکلات مالی که داشتم و نمی‌تونستم به تنهایی و با این حقوق کم از پشش بریام با دوستم هم‌خونه شدم... نیازهای جنسی و مالی من برطرف می‌شه، من مخالفتم

با ازدواج سنتی ندارم و آگه موقعیتی پیش بیاد حتماً بهش فکر می‌کنم. فکر نکنم همخونه من برای همیشه بخواد با من زندگی کنه و من هم تو این مدت که شناختمش می‌دونم که برای زندگی دائم مناسب نیست موقتاً داریم زندگی می‌کنیم...»

تغییر سبک زندگی و تقدس‌زدایی از ازدواج

در بین نسل‌های گذشته به دلیل اینکه افراد در سنین پایین ازدواج می‌کردند تا زمانی که در خانواده با پدر و مادر خود زندگی می‌کردند تحت کنترل والدین خود بودند و از آنها تبعیت می‌کردند. برای نسل فعلی با بالا رفتن سن ازدواج و تفاوت در اهداف و ارزشهای فرزندان با والدین و داشتن عقاید متفاوت امکان زندگی کردن با والدین برای فرزندان کمتر می‌شود به‌ویژه زمانی که فرزندان از لحاظ اقتصادی وابستگی به والدین نداشته باشند ترجیح می‌دهند با مستقل شدن به اختلافات بین خود و والدینشان خاتمه دهند. الگوهای زندگی هم‌باشها تغییر کرده است. آنها موفقیت زندگی هم‌باشهای دیگر را از دلایل زندگی به شکل هم‌باشی می‌دانند. بدون توجه به اینکه جامعه این شکل از زندگی را نمی‌پذیرد.

با اینکه در فرهنگ جامعه ما ازدواج امری مقدس شمرده می‌شود و سفارشهای دینی ما بر اهمیت ازدواج و تشکیل خانواده تأکید دارد، تحلیل صحبت‌های مصاحبه‌شوندگان نشان می‌دهد که ازدواج به شکل سنتی در بین آنها کم اهمیت شده است، شاید به همین دلیل باشد که هم‌باشی را جایگزینی برای ازدواج می‌دانند و افزایش طلاق در جامعه تأثیر منفی بر اهمیت ازدواج دارد.

پاسخگوی خانم ۲۶ ساله می‌گوید: «الآن همه اونایی که ازدواج کردن دارن طلاق می‌گیرن، من از اونایی که میگن ازدواج سفید خوب نیس می‌پرسم ازدواج سنتی اگر خوبه پس این همه طلاق چیه این وسط...درسته که ما عقد نکردیم ولی به تعهدی که به هم داریم پایبندیم...همه کسانی که مث ما زندگی می‌کنن به هم تعهد دارن...»

پاسخگوی آقا ۳۷ ساله: «زندگی کردن با خانواده یه خوبیهای داره یه بدیهایی. مثلاً خوبیش

اینه که مامانت همه جوړه هواتو داره تو انجام دادن کارای شخصی، غذا پختن و خیلی حمایت‌های دیگه که از طرف خانواده می‌شی. بدیش هم اینه که نمی‌تونم تحت کنترل اونا باشم چون دیگه بزرگ شدم و خودم تصمیم‌گیرنده هستم ولی با مجردی زندگی کردن هم به استقلال رسیدم و وابستگی به خانوادم کمتر شد و خیلی رک بگم رابطه برقرار کردن با دخترا برام خیلی راحت‌تر شد چون اون سخت‌گیریه و اون پنهان کردنا دیگه لزومی نداره و فقط خودت مسئولی...»

شرایط مداخله‌گر

محقق می‌تواند شرایط مداخله‌گر را به منزله زمینه ساختاری وسیع‌تر مربوط به پدیده در نظر بگیرد. این شرایط در راستای تسهیل یا محدودیت راهبردهای (استراتژی‌های) کنش/کنش متقابل در زمینه خاصی عمل کند. شرایط میانجی شرایط کلی و وسیع‌تری هستند که بر چگونگی کنش/کنش متقابل اثر می‌گذارند (استراس و کوربین، ۲۰۱۲).

تجربه دوستی با جنس مقابل و آشنا شدن با زندگی هم‌باشی به‌عنوان شرایط مداخله‌گر در پیدایش زندگی به شکل هم‌باشی است. هم‌باشی قبل از این که با هم زندگی کنند یک دوره دوستی را تجربه کرده‌اند. این دوستیها و درگیریهای طرفین در فرایندهای عاشقانه شرایط را برای با هم زندگی کردن آنها فراهم ساخته‌است. هم‌باشیها از طریق دوستان با زندگی به شکل هم‌باشی آشنا می‌شوند و به دلیل کشش و علاقه‌ای که به هم دارند این شیوه زندگی را برای ادامه دوستی خود مناسب می‌دانند و به سمت این نوع زندگی کشیده می‌شوند آنها با زندگی کردن با هم زمان بیشتری را در کنار هم هستند و می‌توانند نیازهای جنسی و اقتصادی و ... همدیگر را برطرف کنند. پاسخگوی خانم ۲۵ ساله: «من با همخونم دوست بودم... بعد از یه مدت دوستی تصمیم گرفتیم با هم زندگی کنیم... خیلیها را می‌شناختم اینجوری زندگی می‌کردن و راضی بودن... همه تو کشورهای دیگه دارن اینجوری زندگی می‌کنند خیلی هم خوشبختن، فقط تو ایران اینقد سخت می‌گیرن»

پاسخگوی خانم ۲۸ ساله: «از طریق یه دوست مشترک با هم آشنا شدیم. دوستم آمادگی و شرایط ازدواجو نداشت، من دوست داشتم ازدواج کنیم ولی نشد نتونستیم و شرایطش فراهم نبود با هم همخونه شدیم. قبلاً طرز فکرها به گونه‌ای دیگر بود... فقط خواهرام می‌دونه که با یه پسر همخونه‌ام، ما فقط با دوستانمون در ارتباط هستیم و رابطه‌هامون محدود و تعریف شده است...گاهی پیش میاد که خواهرم سرزنشم می‌کنه و از آینده منو می‌ترسونه... شایدم از نگرانشه و می‌خواد من حواسمو جمع کنم...»

راهبردها (استراتژی)

عمل/تعامل یا کنش / کنش متقابل، اصطلاحاتی هستند که ما برای اشاره به تاکتیک‌های اساسی و طرز عملهای عادی یا روزمره و چگونگی مدیریت موقعیتهای توسط افراد در رویارویی با مسائل و امور به کار می‌بریم. این تاکتیک‌ها یا رفتارهای عادی، چیزهایی هستند که مردم و سازمانها و جوامع یا ملتها انجام می‌دهند یا می‌گویند (استروس و کورین، ۲۰۱۵). بازتعریف نقشهای جنسیتی و رفع موقت نیازها از جمله استراتژی‌هایی است که هم‌باشها به کار می‌گیرند. در گذشته خانواده در ایران به شکل گسترده بود و وظایف و نقش هرکدام از اعضای خانواده مشخص و تعریف شده بود، پدر نان‌آور خانواده بود و بیشتر کارهای بیرون از منزل به عهده پدر خانواده بود، مادر مسئول تربیت و نگهداری از فرزندان را به عهده داشت و فرزندان متناسب با سن و جنسیتشان هرکدام با نقش خود آشنا بودند و وظایف خود را می‌دانستند. تغییری که در زندگی هم‌باش قابل مشاهده است بازتعریف نقشهای جنسیتی است؛ یعنی هرکدام از هم‌باشها بر اساس تعریفی که از نقششان در جامعه از آنها انتظار می‌رود وارد زندگی هم‌باشی نمی‌شوند، مثلاً دخترهای هم‌باش شاغل هستند و استقلال اقتصادی دارند و وظایف رسیدگی به کارهای خانه جزء مسئولیتهای آنها در نظر گرفته نمی‌شود و پسرها موظف نیستند که تمام هزینه‌های زندگی را بر عهده بگیرند و در

انجام کارهای خانه به اندازه دخترها نقش دارند. هم‌باشها به برابری در زندگی اعتقاد دارند و محدود کردن همدیگر در زندگی هم‌باشها کم‌رنگ است. در زندگی هم‌باشها همه چیز به صورت برابر است تقسیم کار، هزینه‌های اقتصادی و ...

مصاحبه‌شوندگان زندگی با شریک جنسی خود را راهی برای شناخت کامل طرف مقابل خود می‌دانند. آنها معتقدند یک دوره زندگی کردن و زیر یک سقف رفتن با فردی که در آینده بخواهی ادامه زندگی را با او بگذرانی روش مناسبی است. هم دختر و هم پسرهای مصاحبه‌شونده به هدف رسیدن به شناخت عمیق نسبت به شریک جنسی خود در این رابطه توجه دارند هم‌باشها اگر بعد از چند مدت رابطه و با هم زندگی کردن متوجه شوند شریک جنسی آنها با ایده آل او فاصله دارد به راحتی از هم جدا می‌شوند. عدم اجبار در ماندن با هم فرار از تنهایی و یافتن همدم و رسیدن به شناخت عمیق و اعتقاد به برابری در همه زمینه‌ها باعث رضایت هم‌باشها از شکل زندگی‌شان است.

پاسخگوی آقا ۳۵ ساله: «اینجوری زندگی کردن خیلی رایج شده، دیگه نمی‌شه بدون هیچ شناختی بری ازدواج کنی، معلوم نیس طرف چه اخلاقی داره، چه توقعاتی ازت داره، شاید باهاش به مشکل بخوری البته شاید شانس بیاری و طرفت خوب باشه ولی مشکلات دیگه‌ای هم هست... خانمی که با من زندگی می‌کنه مجبور نیس همش تو آشپزخونه باشه و آشپزی کنه البته خیلی وقتاً آشپزی می‌کنه ولی ما بیشتر غذای بیرون را سفارش می‌دیم... منم تا جایی که بتونم مسئولیت می‌پذیرم بیشتر از توانم کاری نمی‌کنم.»

پیامدها

اعمال (کنش) و عکس‌العملها (واکنشها) که در مقابله با یا برای اداره و کنترل کردن پدیده‌ای صورت می‌گیرد پیامدهایی دارد. پیامدها را همیشه نمی‌توانیم پیش‌بینی کنیم و الزاماً همانهایی نیستند که افراد قصد آن را داشته‌اند. (استراس و کوربین، ۲۰۱۲).

هم‌باشها با افراد خانواده خود رفت‌وآمد ندارند و نوع زندگی خود را از خانواده‌هایشان پنهان می‌کنند، چون درصد بالایی از افراد جامعه این شکل از زندگی را به رسمیت نمی‌شناسند و آن را نوعی هنجارشکنی به حساب می‌آورند بنابراین امکان تعامل و ارتباط با افرادی با ارزشها و باورهای متفاوت، محدود می‌شود. به همین دلیل بیشتر رفت‌وآمد و تعامل افراد هم‌باش با کسانی است که با این شکل از زندگی مشکلی ندارند و یا خود به این شکل زندگی می‌کنند. هم‌باشها همیشه نگران این هستند که خانواده‌هایشان و اعضای فامیل از نوع زندگی آنها مطلع شوند و به آنها برچسب بزنند و همیشه احتمال بی‌اعتبار شدن برای آنها وجود دارد. البته هم‌باشها از اینکه بخواهند به خانواده‌هایشان و اقوام و آشنایان جواب پس دهند نگران‌اند و به همین دلیل زندگی خود با هم‌باش دیگر را کتمان می‌کنند؛ اما با طولانی‌تر شدن زمان زندگی هم‌باشها احتمال برچسب خوردن آنها بیشتر می‌شود. این قضیه زمانی اهمیت بیشتری می‌یابد که بدانیم هر کدام از هم‌باشها بدون هیچ تعهد و مسئولیتی هر زمان که بخواهند می‌توانند از زندگی با شریک خود بیرون بیایند و راه خود را در پیش گیرند اگرچه عدم محدودیت در ماندن در رابطه از نظر خیلی از هم‌باشها یک مزیت محسوب می‌شود اما همین عدم تعهد می‌تواند با رفتن شریک زندگی برای طرف مقابل آسیب‌زا باشد، علاوه بر زمان و هزینه‌ای که برای این زندگی گذاشتند، اینکه خانواده به راحتی آنها را نمی‌پذیرد مشکل دیگری است. در این میان آسیب‌پذیری دختران بیشتر از پسران است. در جامعه ما هنجارشکنی برای دخترها تاوان بیشتری دارد. با توجه به اینکه هم‌باشها باهم رابطه جنسی دارند دختران در این رابطه امتیاز باکره بودن خود را از دست می‌دهند و این موضوع برای عرف و خانواده‌ها اهمیت زیادی دارد و احتمال ازدواج کردن دختران هم‌باش را کاهش می‌دهد و از آنجاکه قانون هیچ حمایتی از هم‌باشها در زمان به‌وجود آمدن مشکل برای آنها ندارد پس خارج شدن دختران از رابطه با آسیب بیشتری همراه خواهد بود، با توجه به صحبت‌های مصاحبه‌شوندگان، دختران هم‌باش تمایل بیشتری دارند که رابطه آنها به ازدواج ختم شود. احتمال برچسب خوردن دختران هم‌باش و تأثیر این برچسب و داغ‌نگ بر دختران در جامعه بیشتر از پسران است. چون

جامعه سنتی ما در مقابل دختران حساس‌تر است و برای دختران در رابطه جنسی محدودیت بیشتری در نظر گرفته می‌شود. آسیب دیگری که دختران هم‌باش می‌بینند مربوط به سقط جنین است. سقط جنین از نظر جسمی و روحی آسیب زیادی به دختران هم‌باش وارد می‌کند که تبعات جبران‌ناپذیری به همراه دارد. از پیامدهایی که هم‌باشی برای جامعه دارد کاهش کارکرد خانواده است. مهم‌ترین کارکرد خانواده که تولیدمثل و اجتماعی کردن فرزندان است در زندگی هم‌باشها هیچ اهمیتی ندارد چون فرزند متولد شده در رابطه هم‌باشها از نظر قانونی فرزند نامشروع محسوب می‌شود و هم‌باشها تمایلی به داشتن فرزند ندارند پس فرزند و فرزند آوری در بین هم‌باشها کم‌اهمیت می‌شود این در حالی است که مهم‌ترین هدف از تشکیل خانواده سنتی داشتن فرزند و تداوم نسل عنوان شده است. پاسخگوی خانم ۳۶ ساله: «اصلاً به بچه‌دار شدن فکر نمی‌کنم وضعیت خودم معلوم نیست یه نفر دیگه را اضافه کنم بدون هیچ برنامه‌ای... من خودم تو این دنیا بار اضافیم... وقتی باید بچه‌دارشی که بتونی زندگی خوبی بهش بدی، همه امکاناتو براش داشته باشی چند تا مسافرت خوب در سال بتونی ببریش و بتونی براش وقت بذاری نه اینکه بچه‌دار شی و مشکلاتت صد برابر شه و طفلی این وسط آسیب ببینه...»

پاسخگوی خانم ۲۷ ساله: «زندگی ما مشکلاتی هم داره مثلاً باید رفت و آمدت را محدود کنی، خیلی جاها در مورد هم‌خونت و رابطه با اون نباید حرف بزنی و باید سکوت کنی یعنی یه جاهایی مجبوری رابطه‌ات را انکار کنی، یعنی رابطه‌ای را شروع کردی که به رسمیت شناخته نشده و انگار از نظر دیگران تو همچنان تنهایی چون کسیو که باهاشی را دیگران نمی‌بینن و اگه با هم ببینن ما را، بدجور قضاوت می‌شم... مثلاً تو محل کار قبیلیم من گفتم متأهل هستم و حلقه هم مینداختم، ولی یه بار که شناسنامه خواسته بودن و دیدن اسم کسی تو صفحه دومش نیست، نگاهاشون خیلی سنگین بود، تو محل کار جدیدم برای اینکه مشکل قبلی به وجود نیاد گفتم نامزدیم، دیگه نگران لو رفتن این رابطه نبودم... به نظرم اینجوری بهتر بود...»

جدول (۲) مقوله‌ها، زیرمقوله‌ها و مقوله هسته به دست آمده در پژوهش

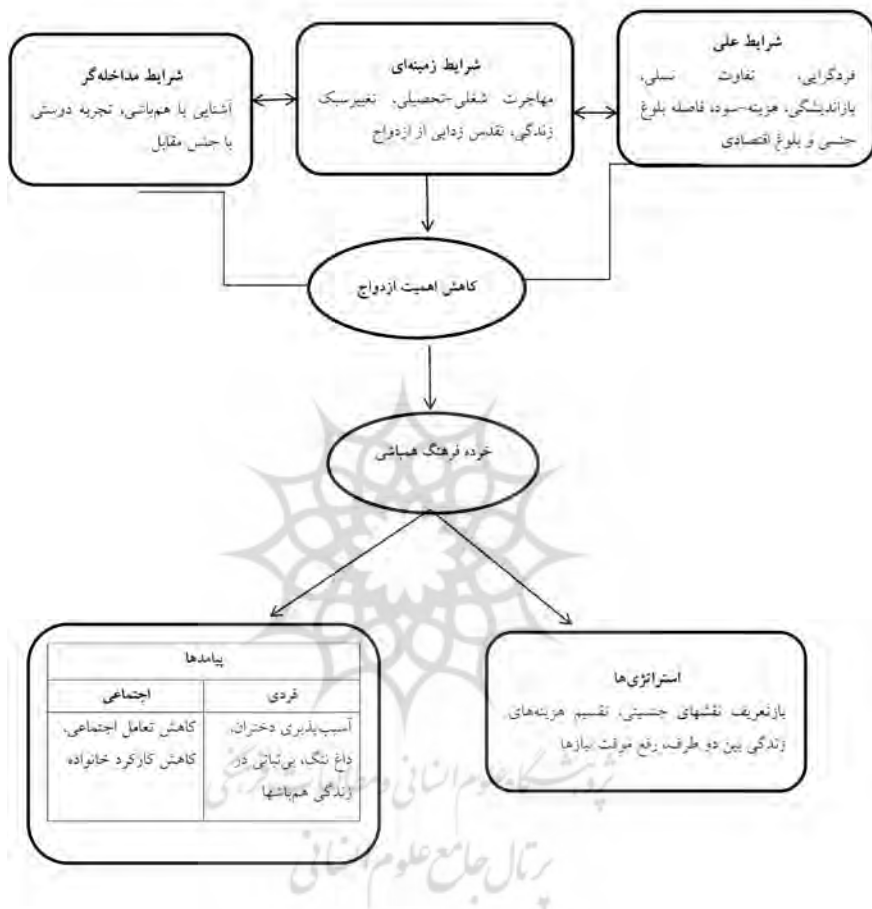
مقوله هسته	مقوله عمده	زیرمقوله‌ها	نوع مقوله
خرده فرهنگ هم‌باشی	فاصله بین بلوغ جنسی و بلوغ اقتصادی	فقدان شغل مناسب- فقدان امنیت شغلی- به تعویق انداختن ازدواج (بالا رفتن سن ازدواج)- بالا بودن هزینه‌های ازدواج-هیجان برای رفع نیازهای جنسی- تمایل به تحصیلات عالی	شرایط علی
	فردگرایی	عدم مسئولیت‌پذیری-فاصله عاطفی اعضای خانواده با یکدیگر (بی تفاوتی اعضا نسبت به یکدیگر)-کاهش محدودیتها در زندگی هم‌باشها- رفع نیازهای آنی جنسی-تمایل به داشتن زندگی آسان و بدون دردسر-	
	تفاوت نسلی	کمک گرفتن از دوستان هنگام بروز مشکل- پنهان نکردن زندگی هم‌باشی از دوستان-تمایل به مستقل شدن در جامعه، ترس از طرد شدن توسط خانواده، عدم سازش والدین و فرزندان، تفاوت در علایق و انتظارات دو نسل	
	بازاندیشی	عدم اعتقاد به ثبت رسمی ازدواج-عدم اعتقاد به نامشروع بودن رابطه در بین هم‌باش‌ها-تغییر ارزشهای سنتی-تغییر نقش‌ها- نپذیرفتن عرف جامعه- تمایل به پیش رفتن مطابق جامعه جهانی- داشتن طرز فکر متفاوت و مخالف با اعضای خانواده-	
	در نظر گرفتن هزینه-سود	به‌صرفه بودن زندگی هم‌باشی-آسیب کمتر در جدایی هم‌باشها-کاهش چشم و هم‌چشمی- کاهش توقعات در زندگی هم‌باشها-تقسیم و شیر کردن هزینه‌ها-تقسیم کار در زندگی هم‌باشها	

مقوله هسته	مقوله عمده	زیرمقوله‌ها	نوع مقوله
خرده‌فرهنگ هم‌باشی	تغییر سبک زندگی	افزایش زندگی مجردی- افزایش طلاق- داشتن الگوهای موفق هم‌باش، استقلال زنان	شرایط زمینه‌ای
	تقدس زدایی از ازدواج	افزایش طلاق و آسیب‌های آن- سخت بودن قوانین عرفی و شرعی- عدم اعتقاد به ازدواج-مقدس دانستن رابطه هم‌باشی، اعتقاد به تعهد بیشتر در رابطه	
	مهاجرت شغلی- تحصیلی	گمنامی-مستقل شدن- کاهش کنترل والدین	
	شرایط مداخله‌گر	آشنا شدن با زندگی هم‌باشی	ارتباط با افرادی که به شکل هم‌باشی زندگی می‌کنند، آگاهی نسبت به آمار هم‌باشی در کشورهای جهان
		تجربه دوستی با جنس مقابل	تجربه مشترک دوستی، عدم محدودیت برای دوستی با جنس مقابل
		داغ ننگ	ترس از رسوا شدن و بی‌آبرویی-پنهان کردن رابطه از دیگران-تظاهر به زندگی زناشویی بین همسایه‌ها و ...
		بازتعریف نقش‌های جنسیتی	انجام کارهای خانه توسط مرد، تأمین هزینه‌های زندگی توسط زن
رضایت بخش بودن زندگی هم‌باش‌ها	فرار از تنهایی و یافتن همدم- - زندگی کردن در زمان حال-اعتقاد به تعهد در رابطه- رسیدن به شناخت عمیق در زندگی هم‌باشها، عدم اجبار در ماندن در رابطه	راهبردها (استراتژی‌ها)	

مقوله هسته	مقوله عمده	زیرمقوله‌ها	نوع مقوله	
خرده فرهنگ هم‌باشی	آسیب‌پذیری دختران	از دست رفتن فرصت‌های ازدواج-از دست دادن بکارت- عدم حمایت قانون از هم‌باشها-احساس بی هدف بودن زندگی-ترس از زندگی مشترک- ترس از طرد شدن توسط خانواده	فردی	پیامدها
	عدم ثبات (تعهد) در زندگی هم‌باش‌ها	ترس از جدایی-داشتن زندگی پر از استرس و ترس- نگرانی برای آینده-		
	کاهش کارکرد خانواده	عدم اعتقاد به فرزند آوری، اعتقاد به سرپار بودن و اضافی بودن بچه در زندگی،	اجتماعی	
	کاهش تعاملات اجتماعی	عدم حضور زوجین در مناسبت‌های اجتماعی و خانوادگی با یکدیگر-محدود شدن رابطه‌ها با دوستان هم‌سن و سال		

شکل (۱) الگوی پارادیمی خرده‌فرهنگ هم‌باشی

بحث

این پژوهش با هدف مطالعه زمینه‌ها و پیامدهای شکل‌گیری خرده‌فرهنگ هم‌باشی و پاسخ‌گویی به دو سؤال، زمینه‌ها و پیامدهای گسترش خرده‌فرهنگ هم‌باشی در کلان‌شهر تهران چیست؟ و چگونه خرده‌فرهنگ هم‌باشی زمینه را برای کاهش اهمیت ازدواج و تشکیل خانواده فراهم می‌کند؟ انجام شده است. برای رسیدن به اهداف تحقیق با ۲۰ نفر از افرادی که تجربه زیسته زندگی به شکل هم‌باشی را داشتند مصاحبه شده است. مفاهیم و مقوله‌هایی که با کدگذاری مصاحبه‌ها به دست آمده، با توجه به شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، استراتژی‌ها و پیامدها دسته‌بندی شده است.

اطلاعات به دست آمده نشان داد شکل‌گیری خرده‌فرهنگ هم‌باشی که در آن گروهی از افراد جامعه رویه‌های متفاوتی را در ارتباط با جنس مقابل در پیش می‌گیرند تحت تأثیر شرایط علی که شامل افزایش فردگرایی در بین اعضای خانواده، تفاوت نسلی، فاصله افتادن بین بلوغ جنسی و بلوغ اقتصادی، در نظر گرفتن هزینه-سود در رفتارها و افزایش عقلانیت در بین اعضای خانواده و در مقابل کاهش احساس مسئولیت نسبت به همدیگر، بازاندیشی در بین نسل جوان و شرایط زمینه‌ای که شامل تغییر سبک زندگی جوانها، افزایش مهاجرت اعضای خانواده به بهانه‌های مختلف، تقدس‌زدایی از ازدواج و بی‌توجهی به اهمیت ازدواج در جامعه و شرایط مداخله‌گر، تجربه دوستیهای قبل از ازدواج و رواج رابطه‌های جنسی خارج از چارچوب ازدواج و آشنایی با هم‌باشی است. این مجموعه شرایط، زمینه را برای شکل‌گیری خرده‌فرهنگ هم‌باشی و ظهور شکل خاصی از رابطه بین زن و مرد که با فرهنگ عمومی جامعه ما ناسازگار است فراهم ساخته است. از جمله استراتژی‌هایی که افراد هم‌باش به آن اتکا دارند، بازتعریف نقشهای جنسیتی مثل انجام کارهای خانه توسط مرد، تأمین هزینه‌های زندگی توسط زن و تقسیم هزینه‌های زندگی بین دو طرف، رفع موقت نیازها مثل

فرار از تنهایی و یافتن همدم، زندگی کردن در زمان حال، اعتقاد به تعهد در رابطه، رسیدن به شناخت عمیق در رابطه است.

در رابطه با پدیده هم‌باشی تحقیقات داخلی محدودی انجام شده و زمینه‌های شکل‌گیری این پدیده مورد مطالعه قرار گرفته است. در این پژوهش پدیده هم‌باشی در قالب یک خرده‌فرهنگ مورد مطالعه قرار گرفته است و در مقایسه با تحقیقات پیشین مقوله‌هایی به‌دست‌آمده که قابل توجه است.

همان‌طور که مشخص شد، عوامل مختلفی زمینه را برای شکل‌گیری خرده‌فرهنگ هم‌باشی در جامعه فراهم ساخته است. عامل اقتصادی از جمله مواردی است که تأثیر آن در پیشینه تحقیق نیز مورد تأیید قرار گرفته است یعنی پژوهشگران قبلی (ارمکی و همکاران، ۲۰۱۳) نیز عامل اقتصادی را تأثیرگذار می‌دانند. گیدنز نیز معتقد است که افزایش ناامنی شغلی با فرایند جهانی شدن اقتصاد مرتبط است بنابراین هم‌باشها با توجه به شرایط اقتصادی منبعث از اقتصاد جهانی، شرایط تشکیل خانواده و ازدواج به شکل سنتی را ندارند. مقوله مهم دیگر که از مصاحبه بیرون آمد، عقلانی شدن جامعه و حسابگرانه عمل کردن افراد جامعه با در نظر گرفتن سود و زیان در شرایط مختلف است. در بخش چارچوب مفهومی نیز زیمل و وبر بر عقلانیت کنشگران جامعه تأکید دارند. در واقع ما با کنشگرانی مواجه هستیم که کنش آنها مبتنی بر پاداشهایی است که دریافت می‌کنند. تفاوت در ارزشها و نگرشهای نسل جدید با نسل گذشته نیز مفهوم دیگری است. مفهوم تفاوت نسلی در نظریه‌های اینگهارت مورد توجه است. با توجه به این نظریه ما با نسلی مواجه هستیم که به دنبال حفظ ارزشها و باورهای سنتی نیستند و به راحتی ارزشهای جدید و مغایر با ارزشهای سنتی را تحت تأثیر تغییرات به وجود آمده در جامعه بازتولید می‌کنند. اکثر پژوهشهای داخلی در کلان‌شهر تهران انجام شده است انتخاب این رویه از زندگی در شهرهای کوچک با ریسک بزرگی همراه است و آن برچسب خوردن است، در شهر بزرگی مثل تهران امکان گمنام زندگی کردن

وجود دارد و این یکی از مهمترین عاملی است که باعث گرایش افراد به سمت این زندگی شده است. نظریه بی‌توجهی مدنی گافمن و گمنامی زیمل تأیید کننده این مفاهیم است. شکل‌گیری خرده‌فرهنگ در جامعه که در مقابل ارزشها و هنجارهای پذیرفته شده جامعه قرار دارد، معمولاً برای افرادی که عضو خرده‌فرهنگ باشند پیامدها و آسیبهایی به همراه دارد. نتایج مطالعه نشان داد که شکل‌گیری خرده‌فرهنگ هم‌باشی در جامعه ما دارای پیامدهای فردی و اجتماعی است. از پیامدهای فردی هم‌باشی آسیب‌پذیری در دختران و داغ‌ننگ برای هم‌باشها است؛ زیرا هم‌باشها در جامعه ما در حال حاضر اقلیت هستند و تعدادشان محدود است، نه قانون و نه عرف جامعه حمایتی از این شکل زندگی ندارد. داغ احتمال بی‌اعتباری گافمن آسیبی است برای دخترانی که تن به این نوع زندگی داده‌اند و همیشه با آن درگیرند بنابراین رفتار کردن برخلاف آداب و رسوم و عرف جامعه برای دختران آسیب بیشتری به همراه دارد.

پیامدهای اجتماعی که هم‌باشی دارد یعنی کاهش تعاملات اجتماعی و کاهش کارکرد خانواده در تحول نهاد خانواده تأثیرگذار است. در خانواده سنتی تعاملات اعضای خانواده در جامعه اهمیت زیادی دارد اما هم‌باشها به دلیل محدودیتهایی که دارند تمایلی به تعامل در اجتماع ندارند. یک مثال ساده اینکه سفرهای خانوادگی و دورهمیهای خانوادگی از بین می‌رود چون خانواده‌ها با این شکل از زندگی مشکل دارند و ترجیح می‌دهند فرزندان‌شان به شکل سنتی ازدواج کنند و زندگی هم‌باشی فرزندان‌شان را انکار می‌کنند و از آنجایی که زمینه تعامل و مشارکت اجتماعی در خانواده‌ها شکل می‌گیرد، با این شکل از زندگی تعامل اجتماعی در جامعه کاهش پیدا می‌کند.

در کنار شرایط علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر که بیان شد، در وضعیت اجتماعی جامعه در حال گذار ما نیز شرایطی حاکم است که با توجه به صحبت‌های مصاحبه‌شوندگان، می‌تواند زمینه را برای کاهش اهمیت ازدواج و تشکیل خانواده فراهم کند. آمار افراد بیکار، بالا

رفتن سن ازدواج، افزایش خانه‌های مجردی، استقلال مالی دختران و ... از جمله این شرایط است. اگرچه خانواده سنتی در جامعه ما از اهمیت بسیاری برخوردار است اما تحولات ارزشی ایجاد شده در جامعه ما باعث کم‌رنگ شدن اهمیت ارزشهای مرتبط با تشکیل خانواده و به‌نوعی باعث تقدس‌زدایی از ازدواج در بین جوانان شده است. گرایش به سمت خرده‌فرهنگ هم‌باشی نیز به موازات حرکت جامعه به سوی مدرنیته و گسترش ارتباطات و تحولات فرهنگی ناشی از آن بوده است و در افراد هم‌باش، دل‌بستگی و تعهدی که باید نسبت به ارزشهای پذیرفته شده در جامعه باشد کم‌رنگ شده است؛ بنابراین می‌توان گفت، رشد فردگرایی و عقلانیت در بین افراد جامعه، عدم بازتولید ارزشهای نسل قبل در بین نسل جدید، بازاندیشگی در بین نسل جوان و ... در کاهش اهمیت ازدواج و علاقه‌مندی به شیوه‌های جدید ارتباط بین زن و مرد تأثیرگذار است. انتخاب زندگی به شیوه هم‌باشی در مقابل انتخاب ازدواج سنتی که در فرهنگ عمومی پذیرفتنی است، قرار دارد. با شکل‌گیری خرده‌فرهنگ هم‌باشی با باورها و ارزشهای متفاوت از فرهنگ عمومی در جامعه تحت تأثیر عوامل ذکر شده، به دلیل دگرگونی در شاخصهای خانواده که تحت تأثیر مدرنیته به وجود آمده و تغییر نگرش افراد به ازدواج سنتی، نهاد خانواده در جامعه ما نیز مثل سایر جوامع، با همه مقاومتهایی که در مقابل تغییرات خانواده صورت می‌گیرد خواه‌ناخواه به سمت تحول و تغییر پیش می‌رود و ارزشها و آداب و رسومی که برای ازدواج سنتی اهمیت دارد بیشتر نادیده گرفته می‌شود و در بین نسل جوان اهمیت ازدواج و تشکیل خانواده به شکل سنتی کاهش پیدا می‌کند اما با این وجود نهاد خانواده همچنان اهمیت و ارزش خود را در بین افراد جامعه دارد به‌نوعی که هنوز دختران و پسران مجرد فراوانی، مهمترین مسئله زندگی‌شان تشکیل خانواده و ازدواج است.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

این مقاله مستخرج از رساله دکتری و مورد تأیید دانشگاه است

تعارض منافع

نتایج این مقاله با مقاله قبلی تعارض ندارد.

منابع مالی

برای این مقاله حمایت مالی نداشتیم.

مشارکت نویسندگان

این مقاله با همکاری همه نویسندگان (پوران امیدوار، دکتر پروانه دانش، دکتر فاطمه جواهری، دکتر محمد جواد زاهدی مازندرانی) نوشته شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

- Azad Armaki t. (2012). Sociological explanation of anomic sexual relations in Iran. *Quarterly of family and research* 37(2), 435-462. (in Persian).
- Azad Armaki t. (2012). Patterns of perimarital sex in Iran. *Cultural society*, (2)2, 1-34. (in Persian).
- Azad Armaki t, Sharifi saei, M, H, and Talebi, M. (2013). Homemade; the emergence of new family forms in tehran. *Cultural community studies*, (1) 3, 43-77. (in Persian)
- Andersson, C. (2016). Governing through love: Same-sex cohabitation in Sweden. *Sexualities*, 58(10), 1-18.
- Arielle, K. (2013). Age at Coresidence, Premarital Cohabitation, and Marriage Dissolution; 1985–2009. *Journal of Marriage and Family*, 76(10), 352–369.
- Benjamin, G. K. (2014). Trends in Cohabitation Outcomes: Compositional Changes and Engagement Among Never-Married Young Adults. *Journal of Marriage and Family*, 76(4), 826-842.
- Faramarzi, F, Mahdavi, M, P, and Turkman, F. (2018). Building a social mix based on the experience of living is an example of your colleagues. *Journal of social studies of Iran*, 11(1), 92-119. (in Persian).
- Gidenz, A, (2010). *Sociology* (translated by M. Sadouri)Tehran: Ney. (in Persian).
- Golmohammadi, AS. (2006). The impact of permarital common life on the collapse of marriage. *Journal of strategic woman studies*, 11 (25), 375-365. (in Persian).
- Inglehart, R, and Wells, K. (2011). *Modernization, Cultural Change and Democracy* (Translated by Ahmadi), Tehran: Desert. (in Persian).
- Kulu, H. & Boyle,P(2010). Premarital cohabitation and divorce: Support for the “Trial Marriage” Theory? *Demographic Research*, 23(31), 879-904.
- Ruszkiewicz, D. (2014). Pre-marital cohabitation, *Pedagogika Rodziny. Family Pedagogy*, 4, 81-98.
- Ruszkiewicz, D. (2014). Pre-marital cohabitation, *Family Pedagogy*,4(1), 81–98.
- Ritzer, c, (2012). *Theories of sociology in contemporary* (translated by M. solasi), Tehran; scientific. (in Persian).
- Ritzer, c. (2015). *Theories of sociology*. Nayebi, e, tehran:Ney(in Persian).

- Ritzer, c, and Goodman, D, C. (2012). *Theories of modern sociology* (translated by J. Mirzaei and A Lotfizadeh), Tehran: sociologists. (in Persian).
- Safari, S. (2018). *A study of the Marital life of married couples in Tehran*. Undergraguate masters thesis, Faculty of litrature and humanities, kharazmi university, Tehran. (in Persian).
- Seyedman, U. (2014). *Controversy in sociology* (translated by E, Jalili), Tehran: Ney. (in Persian).
- Strauss, A. & Corbin, J. (1990). *Basic of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Grounded Theory*. Newbury Park, CA: Sage.
- Schultz lee,k & Hiroshi,O. (2012). Marriage, Cohabitation, and Happiness: A Cross-National Analysis of 27 Countries. *journal of Marriage and Family*, 74(5), 953–972.
- Tavares,P.H. & Aassve, A. (2013). Psychological distress of marital and cohabitation breakups, *Social Science Research*, 42(3), 1599–1611.
- Yaghobi Chobri, A, Zarghoshi, A, and Ghoshbatan, M. (2016). *studing the tendency towards unconventional sexual relations among students*. National conference on hidden biostatistics. (in Persian).

